

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 lutego 2014r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu w IV Wydziale Karnym Odwoławczym w składzie:

Przewodniczący SSO Ewa Taberska (spr.)

Protokolant p.o. staż. A. P.

przy udziale M. F. Prokuratora Prokuratury Okręgowej

po rozpoznaniu w dniu 10 lutego 2014r.

sprawy **S. M.**

oskarżonego z art. 178 a § 1 i 4 kk

z powodu apelacji wniesionej przez oskarżonego

od wyroku Sądu Rejonowego w Szamotułach

z dnia 18 listopada 2013r. sygn. akt II K 656/13

Uchyła zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi Rejonowemu w Szamotułach do ponownego rozpoznania

E. T.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 listopada 2013 r. Sąd Rejonowy w Szamotułach (sygn. alt II K 656/13):

- uznał oskarżonego S. M. za winnego tego, że w dniu 24 kwietnia 2013 r. o godz. 13:00 na drodze (...) oraz na ul. (...) w miejscowości Ł., gm. M. woj. (...) kierował w ruchu lądowym samochodem osobowym m - ki P. (...) o nr rej (...), będąc w stanie nietrzeźwości- 0,94 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu, będąc uprzednio prawomocnie skazanym wyrokiem II K 784/09 Sądu Rejonowego w Szamotułach z dnia 03.08.2009 roku za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości, tj. przestępstwa z art. 178a § 1 i 4 k.k. i za to na podstawie art. 178a § 4 k.k. wymierzył mu karę 4 miesięcy pozbawienia wolności,
- Na podstawie art. 42 § 2 k.k. orzekł wobec oskarżonego środek karny w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 3 lat,
- na podstawie art. 627 k.p.k. i art. 2 ust 1 pkt 2 ustawy z dn. 23 czerwca 1973 r. o opłatach w sprawach karnych zasądził od oskarżonego zwrot kosztów sądowych na rzecz Skarbu Państwa w kwocie 253,23 złotych i wymierzył mu opłatę w kwocie 120 złotych.

Powyższy wyrok został w całości zaskarżony przez oskarżonego, który zarzucił rozstrzygnięciu obrazę przepisów postępowania polegającą na przeprowadzeniu rozprawy w stosunku do osoby niepełnosprawnej umyślowo bez przyznania mu obrońcy z urzędu i w ten sposób naruszenie podstawowej zasady prawa do obrony.

W uzasadnieniu oskarżony wskazał, że z powodu swojego stanu psychicznego nie ujawnił Sądowi faktu leczenia psychiatrycznego w Szpitalu (...) w M. i swego poziomu rozwoju intelektualnego. Na podstawie karty informacyjnej leczenia szpitalnego można ustalić, iż oskarżony cierpi na dekompensację depresyjną u osoby upośledzonej umyślowo.

Zdaniem oskarżonego zaskarżony wyrok został wydany z rażącym naruszeniem prawa do obrony i winien zostać uchylony, a oskarżony w ponownym postępowaniu powinien występować wraz z przydzielonym mu obrońcą z urzędu.

Oskarżony wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja oskarżonego okazała się skuteczna, prowadząca do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

W ocenie Sądu Okręgowego konieczność uchylenia zaskarżanego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania wynikała przede wszystkim z naruszenia prawa oskarżonego do obrony.

Przepis art. 6 k.p.k. statuuje zasadę prawa do obrony, tzn. że postępowanie w sprawach karnych oparte jest na założeniu, że oskarżony jako strona procesu może w toku całego procesu prowadzić akcję obrońcą i korzystać z pomocy podmiotu zawodowo niosącego pomoc prawną, czyli obrońcy. Uznanie prawa do obrony za zasadę postępowania oznacza też, że przy wykładni przepisów należy kierować się nią wtedy, gdy przepis stwarzałby możliwość różnych interpretacji, z których trzeba wówczas wybrać rozumienie przepisu pozwalające oskarżonemu na realizowanie prawa do obrony. Kodeks postępowania karnego ujmuje prawo do obrony jako prawo w ujęciu ogólnym, tj. do tzw. obrony materialnej, czyli do prowadzenia działalności obrończej przed stawianym zarzutem osobiście lub także przez obrońcę. W doktrynie wyróżnia się też tzw. obronę formalną, traktowaną jako akcja samego obrońcy, choć tak naprawdę chodzi tu jedynie o prawo do korzystania z pomocy obrońcy, jako że działania obrończe przezeń podejmowane są już takie same jak działania samego oskarżonego, stanowią zatem obronę w ujęciu ogólnym (materialnym); tym samym prawo do obrony formalnej (posiadania obrońcy) wyczerpuje się przez ustanowienie tegoż, podczas gdy prawo do obrony w ujęciu materialnym jest realizowane w toku całego procesu.

Zasada prawa do obrony podniesiona została do rangi zasady konstytucyjnej (art. 42 ust. 2 Konstytucji RP) i znajduje swoje miejsce w traktatach międzynarodowych regulujących zagadnienia praw człowieka (art. 6 ust. 3 lit. c Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i art. 14 ust. 3 lit. d Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych).

Obrona formalna, czyli korzystanie z pomocy obrońcy, oznacza, że oskarżony może wybrać sobie obrońcę bądź też wnieść o powołanie mu obrońcy z urzędu, gdy nie stać go na poniesienie kosztów działania adwokata z wyboru.

Korzystanie z pomocy obrońcy może jednak być niekiedy uznane przez ustawodawcę za obowiązek procesowy. Pojawia się wówczas tzw. obrona obligatoryjna bądź to z uwagi na osobę oskarżonego (jego przynajmniej mogące utrudniać samodzielną obronę), bądź też ze względu na wagę sprawy, która wymaga występowania fachowej pomocy prawnej po stronie oskarżonego. W takich wypadkach przy braku obrońcy z wyboru wyznacza się obrońcę z urzędu.

Kodeks karny zakłada obronę obowiązkową m.in. w przepisie art. 79 § 1 k.p.k., który w punkcie 3 przewiduje, że w postępowaniu karnym oskarżony musi mieć obrońcę, jeżeli zachodzi uzasadniona wątpliwość co do jego poczytalności. Gdyby w wypadkach wskazanych w art. 79 § 1 i 2 k.p.k. oraz art. 80 k.p.k. oskarżony nie miał obrońcy w postępowaniu sądowym albo obrońca nie brał udziału w czynnościach, w których udział taki był obowiązkowy, orzeczenie wydane w tej sprawie wobec danego oskarżonego dotknięte będzie uchybieniem stanowiącym bezzwzględną podstawę odwoławczą (art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k.).

Powyższe rozważania mają zastosowanie w niniejszej sprawie. Istnienie wątpliwości co do poczytalności, to nie tylko sytuacja, gdy organ prowadzący postępowanie powziął takie wątpliwości, ale także sytuacja, gdy tenże organ powinien takie wątpliwości powziąć w oparciu o istniejące materiały w toku postępowania (por. wyrok SN z 10.08.2000 r. III KKN 287/00 OSNKW 2000, z. 9-10, poz. 10). W przedmiotowej sprawie organ prowadzący postępowanie takich wątpliwości nie podjął, co więcej zarówno na etapie postępowania przygotowawczego jak i postępowania przed Sądem

I instancji nie pojawiły się żadne materiały w oparciu o które organy winny powziąć wątpliwości co do poczytalności oskarżonego S. M.. Oskarżony dopiero w apelacji od wyroku Sądu Rejonowego w Szamotułach z dnia 18 listopada 2013 r. wskazał, że leczył się psychiatrycznie w Szpitalu (...) w M., załączając do apelacji opinię psychologiczną z dnia 12.08.2002 r., orzeczenie o niepełnosprawności z 23.08.2002 r. oraz karty informacyjne leczenia szpitalnego. Z dokumentów tych wynikało m.in., że rozwój intelektualny S. M. przebiega na poziomie upośledzenia umysłowego w stopniu umiarkowanym, z kolei przyczyną hospitalizacji była m.in. dekompensacja depresyjna u osoby upośledzonej umysłowo w stopniu lekkim jak również próba samobójcza po zażyciu środka chwastobójczego. Treść i charakter przedmiotowych dokumentów sprawiły, że Sąd Okręgowy powziął wątpliwości co do poczytalności oskarżonego S. M.

Z uwagi na powyższe stwierdzić należy, iż już na etapie postępowania przed Sądem Rejonowym zachodziły okoliczności wskazujące na istnienie wątpliwości co do poczytalności oskarżonego, a co za tym idzie istniał również obowiązek udziału obrońcy w rozprawie sądowej przez cały tok postępowania przed Sądem I instancji, albowiem nie została wówczas wydana opinia psychiatryczna, a tylko brak wątpliwości co do poczytalności zarówno w chwili czynu, jak i w czasie postępowania, wynikający z treści opinii, uchyla ex lege obligatoryjny charakter obrony (por. postanowienie SN z 27.10.2005 r., I KZP 30/2005, OSNKW 2005, z. 11, poz. 107).

Sąd Okręgowy podkreśla, że wprawdzie do naruszenia prawa oskarżonego do obrony doszło bez winy Sądu Rejonowego, albowiem Sąd ten nie miał wiedzy o okolicznościach, które doprowadziły do wątpliwości co do poczytalności oskarżonego, to jednak pamiętać należy, iż rażące naruszenie prawa zachodzi nie tylko wtedy, gdy organowi sądowemu można czynić zarzut z tytułu tego naruszenia, ale także wtedy, gdy niezależnie od tegoż organu doszło do rażącego pogwałcenia praw czy interesów strony.

Powyższe uchybienie tj. obowiązkowy udział obrońcy przed Sądem I instancji ustawa kwalifikuje jako jeden z tzw. bezwzględnych powodów odwoławczych, mieści się ono w treści art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k., co obligowało Sąd Okręgowy od uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy oskarżonego S. M. do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Podkreślić należy, iż brak był przesłanek, aby to Sąd Odwoławczy samodzielnie dopuścił dowód z opinii psychiatrycznej o stanie zdrowia psychicznego oskarżonego, bowiem bez względu na wnioski takiej opinii nie sanowałoby to uchybienia zaistniałego na etapie postępowania przed Sądem I instancji, a mianowicie braku reprezentowania oskarżonego, co do którego istniały wątpliwości co do poczytalności, przez obrońcę w rozprawie sądowej.

Z uwagi zatem na powyższe Sąd Okręgowy uznał, iż na podstawie art. 437 § 2 k.p.k., zaskarżony wyrok należy uchylić i sprawę przekazać Sądowi Rejonowemu w Szamotułach do ponownego rozpoznania.

Rozpoznając ponownie sprawę, Sąd Rejonowy winien przeprowadzić postępowanie ze wszystkimi regułami procesowymi, zapewniając przede wszystkim udział w postępowaniu obrońcy oskarżonego.

E. T.